

УДК 378.147

ФОРМУВАННЯ ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У СТУДЕНТІВ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Смірнова О.О.

Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського

У статті розглядається формування лінгвокультурологічної компетенції студентів в процесі вивчення іноземної мови та актуальність її використання. Ставиться питання про визначення і змістовне наповнення компетенції. Стаття включає аналіз і авторський розгляд змісту, структурних елементів і компонентів лінгвокультурологічної компетентності студентів. Наведено способи визначення рівня даної компетентності на основі результатів сформованості різних сфер особистості. В якості теоретичної основи формування лінгвокультурологічної компетенції автор виділяє наступні категорії: лінгвокультурологічний та комунікативний підхід, лінгвокультурологічну ситуацію.

Ключові слова: лінгвокультурологічна компетенція, лінгвокультурологія, лінгвокультурологічний підхід, комунікативний підхід, соціокультурна компетенція, навчання англійської мови.

Постановка проблеми. У наш час відбувається стрімкий розвиток економічної, політичної та соціальної сфер діяльності, що впливає на розширення кола тісного спілкування між представниками різних країн. Відбувається чимало змін не тільки у створенні та використанні різних технологій, а й у викладанні іноземних мов, зокрема англійської. Багато в чому це пов'язано з тим, що у оволодінні англійською мовою зацікавлені як пересічні громадяни, так і держава в цілому. Це пояснюється встановленням різноманітних міжнародних контактів, для яких знання англійської мови є одним із найважливіших засобів ефективного співробітництва. Зараз англійська мова застосовується для пізнання світу, навколишнього середовища і як способу успішного існування в світовому співтоваристві. Найважливішим є комунікативний підхід, який допомагає максимально підготувати молодь до спілкування іноземною мовою в майбутньому.

Викладання англійської мови в наш час вимагає від викладача наявності різносторонніх знань, активного використання різних методик і технологій, творчого підходу та інформованості. У сучасному світі система навчання іноземної мови повинна не тільки надавати учням знання, формувати навички та вміння, а також забезпечувати вплив на формування свідомої особистості. У зв'язку з цим проблема найбільш ефективного вивчення іноземної мови отримала нові пріоритети та акценти.

Важливе значення при цьому має і формування лінгвокультурологічної компетенції, яка зараз стає все більш актуальною у зв'язку з розширенням міжкультурних комунікацій. Постійно відбувається підвищення вимог до рівня культури і знань людей, що зумовило помітні зміни в навчанні англійської мови у вищих школах і в свою чергу, викликало зміни в методиці викладання. Зараз вивчення іноземної мови в освітніх закладах не обмежується розумінням співрозмовника або прочитаного тексту, від викладача вимагається створення необхідних умов, які допоможуть студентам долучитися до незнайомої культури і надати їм можливість у майбутньому стати активними учасниками обміну духовною культурою між різними народами в рамках світового співтовариства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями формування лінгвокультурологічної компетенції займаються Д.І. Башуріна, А.В. Гетманська, О.А. Іванова, Ф.С. Кабекова, М.А. Мігненко та інші. Європейська лінгвокультурологічна традиція пов'язана з іменами Ф. де Сосюра, Р. Якобсона, Р. Барта, Т. ван Дейка. Помітний внесок у лінгвістичну теорію культурно-ситуативних моделей внесли Л. Витгенштейн, Г. Гадамер, Г. Гійом, М. Хайдеггер. Біля витоків визначення світогляду народів через їхні мови стояв В. Гумбольдт. Його ідеї отримали своє продовження в працях О.О. Потєбні, а також А. Мейє, Ж. Вандеріеса, Е. Бенвеніста та інших.

Науковці вкладають різні поняття в термін «лінгвокультурологічна компетенція», хоча він в останні роки часто застосовується в різній спеціалізованій літературі. Одним з найбільш точних визначень, на нашу думку, є визначення В.В. Воробйова: «Лінгвокультурологічна компетенція є сукупністю знань про культуру, мова якої вивчається, сукупністю спеціальних вмінь та навичок щодо використання цих знань на практиці» [3, с. 26]. Для глибокого вивчення мови потрібно знайомство з культурою цієї країни, що дозволяє співвідносити поверхневі структури мови з їх глибинною сутністю.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Необхідність наявності лінгвокультурологічної компетенції дуже важлива, але зараз її формування через поєднання аудиторної та позааудиторної діяльності знаходиться поки лише в процесі розробки. Особливо її брак позначається в недостатній теорії і практиці вивчення англійської мови.

Для досягнення цієї мети виникає необхідність вирішення багатьох завдань:

- визначення чіткої методичної дослідницької бази, на основі якої будуть розроблені точні визначення й утворені необхідні підходи в освіті;
- необхідність детального аналізу педагогічних ресурсів для більш ефективного активізування бажань і прагнень студентів в процесі навчання;
- визначення механізму поєднання аудиторної та позааудиторної роботи з предмета;
- впровадження необхідних умов для демонстрації лінгвокультурологічних навичок у сфері досліджуваної мови.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є дослідити особливості формування лінгвокультурологічної компетенції у студентів в процесі навчання іноземної мови.

Виклад основного матеріалу. Так як освіта являє собою найважливіший етап для входження людини в незнайому культуру, а знання мови є одним з його найбільш важливих і значущих елементів, то очевидно стає необхідність глибокого знайомства з особливостями культури і функціонування в ній мови. Тому для того, щоб сформуувати в учнів необхідну лінгвістичну компетенцію на високому рівні, потрібна постійна практика для кожного з них, а також спеціально розроблені стандарти та програми [2, с. 86].

Для того, щоб учні могли сприймати іноземну мову як найважливіший елемент міжкультурного спілкування, потрібно, щоб вони були знайомі не тільки з країнознавчою тематикою, але й з тонкощами мови в новій для них культурі, а це можливо тільки при умові ефективної методики включення їх у діалог культур.

В першу чергу, формування лінгвокультурологічної компетенції учнів ґрунтується на особистісно-орієнтованому підході, який надає можливість впливати на всі компоненти системи і на весь навчально-виховний процес в цілому. Саме такий підхід здатний акцентувати лінгвокультурологічну частину іншомовної комунікативної компетенції. Для цього необхідне впровадження реального іншомовного середовища в освітню сферу під час вивчення англійської мови [1, с. 127]. Всі компоненти мовного середовища повинні бути взаємопов'язані та працювати на формування лінгвокультурологічної компетенції.

Взаємодія аудиторної та позааудиторної діяльності надає можливість сформуувати ефективне освітнє середовище. Особлива увага в роботі викладачів має приділятися формуванню мотивації – створенню необхідних умов, які підвищують особисте прагнення до вивчення предмета, розуміння його самими студентами. Важливе значення у формуванні мотивації має як отримання нової інформації, так і необхідність підвищення зацікавленості учнів у пошуковій та творчій діяльності. Це може стати можливим лише при умові використання нестандартних форм і прийомів навчання [4, с. 87]. На думку В.В. Шишанкової, лінгвокультурологічна компетенція утворюється при взаємодії з матеріальними і духовними цінностями лінгвістичної культури в реальних ситуаціях комунікації з її носіями [7, с. 65].

Перед сучасними педагогами стоять непрості завдання:

- об'єднання і взаємозв'язок різних видів діяльності в рамках певної методології, яка базується на використанні сучасних інформаційних технологій.
- збільшення стимулу вивчення англійської мови, що, у свою чергу, допоможе більш ефективному розвитку лінгвокультурологічної компетенції.
- створення у студентів правильних ціннісних та культурних установок, які в подальшому будуть корисними в реальному житті.

Для ефективної активізації інтелектуальної та мовленнєвої діяльності учнів в процесі виховання різнобічної особистості, потрібно чимало уваги приділити правильній організації само-

стійної роботи з предмету, так як її різноманітні форми дозволяють молоді легко застосувати свої знання на практиці у майбутньому [3, с. 65].

Зараз в роботі з формування лінгвокультурологічної компетенції можуть бути використані різні засоби: тексти, ілюстрації, аудіо та відеоматеріали, мультимедійні засоби. Чималих результатів можна досягти, використовуючи в роботі можливості Інтернету, який сприяє розвитку лінгвокультурологічної компетенції учнів, так як в ньому можна знайти величезну кількість інформації по навчанню іноземної мови. Сучасні комп'ютерні технології надають відмінну можливість зробити заняття більш наочним, захоплюючим і цікавим для студентів, так як: підвищують мотивацію до навчання; допомагають розвинути творчі здібності та самостійність; дозволяють розвинути та поглибити міжпредметні зв'язки; допомагають у процесі саморозвитку.

Для результативного вивчення іноземної мови лінгвокультурологічна компетенція відіграє значну роль, оскільки сприяє:

- усвідомленню взаємозв'язку між сформованими прикладами поведінки, традиціями, цінностями та відносинами між матеріальною і духовною культурою тієї країни, мова якої вивчається;
- правильному розумінню важливої ролі рідної мови та культури;
- використанню логічного підходу до вивчення іноземної культури у порівнянні з культурою своєї рідної країни;
- осмисленому визначенню емоційного ставлення до світу.

Перший крок до формування лінгвокультурологічної компетенції учнів починається з вивчення окремих мовних фактів, а його закінчення передбачає повний аналіз лінгвокультурологічних явищ: образів, стереотипів, тобто, лінгвокультурологічна компетенція є системою знаків, які допомагають розкрити культурні реалії країни, мова якої вивчається, а саме: загальні знання про країну, її культурні традиції, менталітет жителів, розуміння знаково-символічної інформації [5, с. 76].

Для студентів важливим стає професійне й особистісне самовизначення, але важливість спілкування не втрачає своєї актуальності, тому необхідно, щоб вся робота мала інтерактивний характер, а підвищення складності йшло поступово.

Кожне заняття іноземної мови повинно бути практикою з міжкультурної комунікації, а його метою є одержання знань учнями за такими напрямками:

- головні теми національної культури країни;
- соціокультурні особливості народу;
- формування навичок розуміння усних і письмових повідомлень;
- правильність самостійного вираження своєї думки;
- використання спеціалізованої літератури та словників.

За допомогою різноманітних матеріалів (країнознавчих, культурних і соціолінгвістичних) в учнів з'являється можливість долучитися до культури і реалій англійськомовних країн, значно розширити свій кругозір, отримати необхідний досвід у спілкуванні, розвивати здатність ви-

користувати англійську мову в реальному спілкуванні. Необхідно, щоб навчання було направлено на взаєморозуміння, терпимість до відмінностей між людьми, розуміння необхідності спільного вирішення різних важливих проблем, співробітництва і взаємодії [4, с. 68].

Формування лінгвокультурологічної компетенції є складним процесом, який відбувається як послідовність певних етапів, які здійснюють розробку майбутньої діяльності від загальної ідеї до точно запрограмованих дій і необхідного підсумкового результату. Ефективним для формування лінгвокультурологічної компетенції може стати впровадження і використання відразу кількох підходів – проблемного та проектного на основі компетентнісного, системного, комплексного, культурознавчого, особистісно-діяльнісного [6, с. 89].

Підготовка студентів повинна проходити в контексті компетентнісного підходу, який в сучасній освіті представляє нову модель, тобто таке формування і оцінювання навчально-виховного процесу навчання англійської мови, в якому головним освітнім результатом є іншомовна професійна компетентність.

Формування лінгвокультурологічної компетенції є цілісною структурою, яка включає в себе взаємопов'язані елементи, об'єднані в певну систему. Внутрішні зв'язки між цими елементами з іншими системами об'єктивні, вони відрізняються різноманітністю і є взаємозамінними. До елементів системи формування лінгвокультурологічної компетенції можна віднести: цілі і завдання; засоби, які охоплюють технологію, стиль роботи викладачів; мотивацію, контроль, широке інформаційне забезпечення; умови досягнення та оцінки результатів; системний підхід.

Сучасні умови розвитку суспільства та системи освіти потребують реалізації узагальненого підходу до найбільш результативної професійної підготовки, яка орієнтована на формування лінгвокультурологічної компетенції. Застосування культурологічного підходу може гарантувати побудову процесу формування лінгвокультурологічної компетенції як діалогу культур, в якому учень грає активну роль. Формування лінгвокультурологічної компетенції у системі освіти може мати більш ефективні результати, якщо буде створене на основі вже існуючої культури навчального закладу, яка є гарним підґрунтям

для залучення особистості до культури майбутньої діяльності.

Необхідність урахування інтересів та індивідуальних особливостей кожного учня можна назвати основою формування особистісного компонента мотивації, а оволодіння пізнавальною та комунікативною діяльністю є активним компонентом мотивації. Найбільш яскраво виражені положення особистісно-діяльнісного підходу стають помітні при реалізації проблемно-проектного підходу до навчання.

Проблемно-проектний підхід, який сприяє об'єднанню проблемного та проектного підходів, є методологічною основою формування лінгвокультурологічної компетенції, одного з головних елементів іншомовної компетентності студентів. Цей підхід охоплює: взаємодію у процесі навчання; специфічну структуру інформації; цілеспрямований пошук різноманітної допоміжної інформації; вибірковість і самостійність в отриманні знань; вміння використовувати уміння та навички для рішення нових, нестандартних завдань професійної спрямованості [5, с. 36].

Всі ці фактори дозволяють формувати лінгвокультурологічну компетенцію і в цілому іншомовну професійну компетентність [7, с. 59].

Висновки. Проведений аналіз процесу формування лінгвокультурологічної компетенції у студентів показав, що формування лінгвокультурологічної компетенції може бути ефективним тільки в тому випадку, якщо процес навчання відбувається з урахуванням певних принципів: принципу комунікативності; принципу врахування особистих і вікових особливостей учнів; принципу використання мови на практиці; принципу свідомості; принципу залучення до незнайомого; принципу наочності.

Так, велику роль у викладанні іноземної мови має принцип особистісно-орієнтованої спрямованості навчання, при якому учні можуть спостерігати підсумок практичного використання мови, що вивчається. Тому під час вивчення англійської мови необхідно володіти творчим умінням поєднувати різноманітні засоби і методи, застосовувати різні типи завдань і вправ, приділяти чимало уваги різним видам мовленнєвої діяльності. Знання суті, структури і змісту лінгвокультурологічної компетенції в умовах сьогодення є одним з найважливіших факторів, що визначає, чи буде процес її формування результативним.

Список літератури:

1. Современные тенденции в обучении иностранному языку в Европе / А.Л Бердичевский // Русский язык за рубежом. – 2002. – № 2. – С. 171.
2. Белова И.В., Хрипунова И.Г. Иностраный язык как средство развития коммуникативной компетентности / И.В. Белова, И.Г. Хрипунова // Школа-ВУЗ: Компетентностный подход и преподавание иностранных языков: материалы Всероссийской научно-практической конференции. – Новосибирск: Изд-во НИПКиПРО. – 2009. – № 2. – С. 19–22.
3. Воробьев В.В. Лингвокультурология: (Теория и методы) / В.В. Воробьев. – М.: РУДН, 1997. – С. 33.
4. Гальскова Н.Д. Межкультурное обучение: проблема целей и содержания обучения иностранным языкам / Н. Д. Гальскова // ИЯШ. – 2004 – № 1. – С. 3–8.
5. Починок Т.В. Особенности задания по формированию социокультурной компетенции / Т.В. Починок // ИЯШ. – 2011. – № 7. – С. 18–24.
6. Фурманова В.П. Межкультурная коммуникация и лингвокультуроведение в теории и практике обучения иностранным языкам / В.П. Фурманова. – Саранск, 1993. – С. 123.
7. Шишканова В.В. Формирование социокультурной компетенции в процессе обучения иностранному языку / В.В. Шишканова // ИЯШ. – 2012. – № 2. – С. 74.

Смирнова Е.А.

Николаевский национальный университет имени В.А. Сухомлинского

ФОРМИРОВАНИЕ ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНЦИИ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ СТУДЕНТОВ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ

Аннотация

В данной статье рассматривается процесс формирования лингвокультурологической компетенции у студентов в процессе обучения их иностранному языку и актуальность ее использования. Ставится вопрос об определении и содержательном наполнении компетенции. Статья включает анализ и авторское рассмотрение содержания, структурных элементов и компонентов лингвокультурологической компетентности студентов. Приведены способы определения уровня данной компетентности на основе результатов сформированности различных сфер личности. В качестве теоретической основы формирования лингвокультурологической компетенции автор выделяет следующие категории: лингвокультурологическая компетенция, лингвокультурологический и коммуникативный подход.

Ключевые слова: лингвокультурологическая компетенция, лингвокультурология, лингвокультурологический подход, коммуникативный подход, социокультурная компетенция, обучения английскому языку.

Smirnova O.O.

Mykolaiv V.O. Sukhomlynskyi National University

FORMATION OF LINGUOCULTURAL COMPETENCE IN THE PROCESS OF STUDENTS' FOREIGN LANGUAGE TEACHING

Summary

The relevance of use and understanding of importance of linguocultural competence formation of students in a foreign language studying process is considered in the article. The question of definition and substantial filling of linguocultural competence is raised. The article includes analysis and author's review of the content, structural elements and components of the linguistic and cultural competence of students. Methods for determining the level of this competence on the basis of the results of the formation of various spheres of personality are given. As a theoretical basis of formation of linguocultural competence the author allocates the following categories: linguocultural situation, linguocultural and communicative approach.

Keywords: linguocultural competence, linguoculturology, linguocultural approach, communicative approach, sociocultural competence, English language teaching.